

МІЖЯТЮРК.

I. На річці.

Одного літнього ранку Петра Петровича та Івана Степановича закортіло половити вудками риби. На хисткому човнику припнялись вони до гнлястої верби, що схилившись з крутого берега полоскала галузя в чистій, прозорій воді; порозпускали вудки, понакидали у воду біля човна приади і затаїлись, дожидаячи, поки позбігаєть ся риба та почне клювати.

Огрядний, присадкуватий Петро Петрович спустив ся на дно човна, підклав під пахву собі кінець вудлища з надєжною вудкою з чорної волосіни і не вважаючи на дрібязок, що кругом човна плюскав ся, спокійно дожидав собі сома або корона.

Жвавий на вдачу, первовий Іван Степанович нахилив ся на край човна, аж мало вода в човен не леть ся, і весь подав ся на річку, пильно придивляючись до поплавка, що дріжав на воді, то потоне, то знов вирине, тільки круги од нього розбігають ся.

Петро Петрович та Іван Степанович — товариші по семінарії, разом скінчили сього року духовну академію і обидва збирались учителювати в духовних училищах. Іван Степанович гостював оце вакаціями у товариша. Звичайно, у них тільки й розмови було, що про педагогію, особливо про це любив балакати Петро Петрович, взагалі балакучий; він любив пригадувати різні події з власного шкільного життя, находячи, що історія старої бурен і цікава і багато дечого навчає.

Петро Петрович та Іван Степанович давні приятелі, але на річці вони стають ворогами. Тут Іван не може вибачити Петрови

його балакучости, бо таки-ж ясно як день, що його гомін полохає рибу. А Петро не може подарувати Іванови, що той своїми поривчастими, нервовими рухами завше так розгойдає човна, неначе навмисне, щоб скупати Петра Петровича з одежою на найглибшому місці.

Якусь годинку приятелі сидять тихо. Іван Степанович витягнув шию, простяг як тільки мога руку з вудлицем на річку: поплавок дригає, якась рибина ворожить коло його вудки, і він молитв-благає: „Та торкни ще раз, дурненька, та клюнь бо, на милость божу!“ Серце йому стискаєть ся од думки, що от-от Петро забалакає про педагогію і риба втече злякавшись гомону. Але Петро Петрович мовчить, десь збираєть ся з думками.

— Іване, а Іване! — подає він трохи згодом голос.

Іван Степанович ніби не чує, пильніше придивляєть ся до поплавка.

— Чуєш-но, Іване Степановичу!

— Та чого тобі? — нехотячи обзиваєть ся той.

— Так ти кажеш, що з нас ліпші педагогіи вийдуть, ніж ті, що нас учили?

— Еге! — одрубуює Іван Степанович.

— А ти в клеванській бурсі вчив ся?

— В клеванській...

— А здорово били вас у бурсі?

— Та відчепись ти! — огризаєть ся Іван Степанович. — Неначе не знаєш, що на річці треба тихо сидіти! Он у мене торгає!

Петро Петрович замовк. Настала коротка павза. Вода тихо котить ся поміж берегами, одбиваючи в собі блакитне небо, так виразно і так достотно, ніби чарівна картина розгорнулась у глибу, а на ній видно навіть малесеньку, біленьку хмарку, що сиріткою пливе ото в горі по безкрайїй блакитї.

Пригриває сонце, але наші рибалки в холодку під вербою. Кругом тихо, не шелесне, на гладенькому поверсі річки ані жмурочки! Тільки в пишній, незайманій луговій траві конічки стрекочуть, та десь в очереті бугай-птиця озиваєть ся: бу-гу!

Якась рибка клюнула у Івана Степановича, він раптово вихопив вудку з води, аж човен хитнув ся і од нього на всі боки покотила ся хвиля. На вудці теліпав ся голий гачок.

— Похопивсь! — каже Іван Степанович. — Не дав зажити, стягла клята червяка...

— А я, брате, вчив ся в Дермані! Ну, й били нас там, звичайно не різками, бо вже заборонено було бити різками учеників, ну, за те намордасники, запотилишники так і сипались! — почав Петро, зачувши голос Івана, але постеріг на собі суворий погляд Іванів і замовк.

У Івана Степановича знов щось клюнуло, він знов сїпнув вудкою так, що човен порядком хитнув ся.

— Спізнив ся, — каже, — треба було трохи раніщ підсїкти...

Петро Петрович набираєть ся сьміливости і говорить:

— Били нас і за провину і безневинно, особливо один учитель, що навчав грецької мови. Ну, й бив ся-ж, каторжний! Що того плачу було на його годинах! Бєть ся та нолі нам у журналі ставить і в карцер нас сажає. Одного разу ми таки не видержали, поскаржились на нього „смотрителеви“, що він одлупив одному ученикови вухо за те, що той сказав йому оксітона, а не пропароксітона. Ну, й набрались же потім страху!...

Тим часом у Івана Степановича знов клюнуло, він знов сїпнув вудлищем, хитнувши човна так, що мало води не зачерпнув.

— Та сиди ти смирініше, невгамовний! Розгойдав човна, що до мене от-от морська слабість прикинеть ся! — каже Петро Петрович до Івана.

— А ти не галасуй! — огризаєть ся той.

— Щасти вам Боже, паничі! — гукнув до них якийсь чоловік, пробираючись тихенько на човні по-під другим берегом.

— Спасибі! — обізвав ся Петро Петрович. — А куди так Бог несе?

— Та їду до свого покоса, споглянути!

— Тай добряча-ж трава поросла сього літа! — гукає на здогін чоловікови Петро Петрович.

— Та цить бо, ради Бога! — гримнув на нього Іван Степанович. — З роду більш не поїду з тобою на річку!

Петро Петрович замовк, але не на довго.

Знов Іван Степанович хитнув човна, виймаючи вудку.

— Спізнив ся! — каже. — Ну, тай хитре-ж з біса сотворіння, ніяк його не вловиш!

— Та що це ти все то спізнив ся, то похопив ся!

— Ото все через тебе, чортова потороче! Ти мені рибу льякаєш! — напав ся на Петра Іван Степанович.

— Ну, от уже й ляйтесь! Не гойдай ся на човні, як на гойданці, то може як раз угадаеш, коли підсікти! — завважив Петро Петрович.

— Так ото кажу, поскаржились ми на нашого грека смотри-телеви, — оповідав він далі, — десь той таки прочитав йому патерностера, бо приходить він після того в клас хмурий як ніч та лютий; став біля катедри, мовчить, тільки поведе очима по журналу з гори до низу, потім гляне з під лоба на учеників, а в клясі ні чичирк! А далі: „Осли ви!“ — каже, та раптово схопив ся з місця. Всі так і замерли. Підбіг до хлопця, що сидів на переду, та тиць його олівцем у лоб. „Ну, поміркуй ти, осляча твоя морда! — каже — для чого я це роблю?“ І знов тиць його олівцем, що той аж заточив ся. „Я це роблю для уро-зумліи-ня! Ви цього не тямите, скаржитесь на мене, нехай! Я буду з вами иначе... Ну, добродію Бичковський! звольте проказувати урок...“

Тут човен знов так хитнув ся, що Петро Петрович аж руками за бильця вхопив ся, думаючи, що вже перекидають ся

— Що там? Знов спізнив ся або похонив ся? — спитав Івана Степановича.

— Щось таке чимале бралось, та я прозівав, — озвав ся той, — заслухав ся тебе; мовчав би ти краще, а то нічого так і не половимо!

— То тобі так удалось! Тепер чимале десь до біса од нас позабігало налякане! От, бач, у мене, аві торкне! — сказав Петро Петрович, підняв свою вудку з непорушеним поживком на гачку і змотавши на вудлице поклав її вповодж човна.

— Виходить ото Бичковський до катедри, — знов почав Петро Петрович, — ні живий, ні мертвий, став урок проказувати, та на другому чи на третьому слові й замняв ся. „Ах ти порося! Полову тобі їсти, а не грецької мови вчитись!“ — каже вчитель — та лясь йому цокатку під ніс, аж луснуло, а в бідного хлопця аж іскри з очий посипались, такого вогню викресав. Далі другого, третього, десятого — все визиває, все „ви“ каже, „добродію“, та все нолі становить та кожному цибульки дає. Кресанув вогню й мені, три дні потім ніс болів. Здаєть ся, тоді дзвінок забув ся про нас, усе не дзвонить на кінець урока.. Нарешті таки про-дзвонив. „Свині!“ — гукнув тоді на кляс учитель, завернув ся і вибіг... Отакої!...

Але в той саме мент Іван Степанович, що вже давно перестав слухати колеґу, придивляючись до свого поплавка, так сіпнув вудлицем та так хитнув човна, що аж води зачерпнув. Вода побігла під Петра Петровича, той так і підплив.

— Ага, ага! Ну, й виводив же він мене, а таки попав ся! — радісно говорив Іван Степанович, знімаючи з гачка окунця.

— А бодай би тебе гойдало! — лаяв ся переляканий Петро Петрович. — Мало не втопив мене на цьому глибу; всю спину замочив, сором буде й до дому показатись! — І виговорюючи так він підвів ся і сів на лавочці.

Іван Степанович помітив, якого лиха накоїв він товаришеви, і щоб трохи загладити свою провинність перед ним, запитав його:

— Щож ваш грек довго ще допікав вам?

— Катував він нас місяців ще зо два, поки не занедужав, — одповів відходячи Петро Петрович, — усе ходили в напухлими, червоними носами. Але одного разу приходить до нас у кляс смотритель і каже: „Сьогодні урока грецької мови не буде, бо ваш учитель занедужав!“ Братця! що тут почалось у клясі: як заверещимо та загогочемо! Смотритель спробував угамувати нас. „Тихо!“ — гукає. Де там! ще більш розходились. Смотритель пішов, а ми ходором по клясі: той нявчить, той гавкає по собачому, один на лавку вискочив, гопака витинає, иньший через голову перекидаєть ся на голій підлозі. І не втямки нам було, що то чоловікови халепа трапилась...

— Ну, видно, він таки справді допік вам, що так зраділи! — сказав Іван Степанович. — А стрівай лише, чи не Оксана ото нас гукає? Хиба таки вже обідати кличуть? — прислухав ся він. — Так рано!?

Справді лугом розлягав ся чистий, дзвінкий, дівочий голос: — Паничі, гов! а йдіть обідати! го-о-ов!...

— А таки вона! — обізвав ся Петро Петрович. — Ач! не схаменулись, як і обідня пора настала...

— Ну, ти, язикатий! Знов через тебе нічого не вловили, знов глузувати-муть в нас, що ми рибалки нездатні! — дорікав Петра Іван Степанович, складаючи рибачькі причандали в човен, та поганяючи на той беріг.

— Та хто його знає, хто тут винен, чи я, чи може не я! Ти-ж так гойдав човна! — обороняв ся Петро Петрович.

— Паничі! а деж ваша риба? — питала з берега Оксана, вертка дівчина-підліток.

— Ось тобі риба! — сказав Іван Степанович, зачерпнув води виливачкою і ляпнув на дівчину.

— Та не ляпайтеся бо, паничу! А чого то панич Петро та такі мокрі з заду? — допитувалась Оксана.

— Ось я тебе попитаю! Дай-но тільки мені зловити тебе! — говорив Іван Степанович, пристаючи до берега. Але дівчина була вже далеко, тільки хустка маяла поміж густою, високою травою.

Підтягнувши човна на беріг, щоб часом вода не зміла, та позбиравши вудки рушили наші паничі лугом до дому. Висока трава хилилась їм до ніг.

— Що, Іване! Ти таки по педагогічній підеш служити? — запитав ся дорогою Петро Петрович.

— А то-ж! — обізвав ся Іван Степанович. — Ми-ж таки будем луччі за наших учителів, наші ученики про нас певне не складати-муть таких сумних оповідань, як от ти про свого грека!

— Та хто його вгадає, які ще з нас педагогі вироблять ся! Може й наш грек думав бути ліпшим від тих, що його різками били, та чи не понівечили його, бува, лихі обставини? — завважив Петро Петрович.

— Може! — згодив ся Іван Степанович.

— Батьки наші судили своїх учителів за те, що ті їх били різками, ми своїх судимо за лайку та за бійку, а нас може так само судити-муть за кожне уразливе слово, що часом мимохіть вихопить з рознервованого серця! — договорював Петро Петрович уже на подвірю коло хати.

— А деж ваша риба? — допитувались у хаті паничів.

— Та мабуть на дощ позалягала, не клює! — обізувались вони в один голос, неначе змовились.

— Зробіть от що! — глузували з паничів за обідом, знаючи їх вдачу. — Іньчим разом як будете вудити рибу, так ви, Іване Степановичу, сїдайте на березі, а не в човні, бо клятий човен завше чогось на воді гойдасть ся, — а ти, Петре, завяжи собі рота хусткою... Клювати-ме риба, на який би дощ не позалягала. Ось повірте!

В. Поточний.